בכל זאת נכס אסטרטגי

מרטין קרמר

השאלה אם ישראל היא נכס לארצות־הברית היא סוגיה שאיננו טורחים להתחבט בה לעתים קרובות. שוב ושוב אנו רואים מנהיגים אמריקנים – ונשיאי ארצות־הברית בראשם – מדגישים את היחסים המיוחדים עם ישראל. בסקרי דעת קהל הנערכים באמריקה זוכה ישראל לציונים גבוהים מאוד, בעוד האהדה לפלסטינים – שמעולם לא הייתה גבוהה במיוחד – נמצאת בצניחה מתמדת. מדוע שנשאל כלל את עצמנו אם ישראל היא נכס או נטל לארצות־הברית? האין התשובה מובנת מאליה?

רוב תומכי ישראל, אם יתבקשו להעמיק מעט בשאלה, יציינו מן הסתם שני טעמים עיקריים לגיבוי שנותנת ארצם למדינה היהודית. האחד הוא מחויבותה המוסרית של אמריקה לעם היהודי, ששורשיה בהיסטוריה של האנטישמיות ובעיקר בשואה. על פי קו המחשבה הזה, מדינת ישראל היא חוב שחב העולם המתורבת לעם היהודי, לאחר שהמיט עליו חורבן חסר תקדים. זהו נימוק רב־עוצמה, אבל לא ברור כיצד הוא הופך את ישראל לנכס של ארצות־הברית. אם התמיכה בישראל היא חובה, כי אז אפשר לתארהּ גם כנטל, עול שיש לשאת בו. ומובן שתחושת החובה הזאת צפויה להתעמעם עם הזמן.

טעם חשוב נוסף הוא העובדה שישראל היא דמוקרטיה, מוצב קדמי של האנושות הנאורה באזור אפל של העולם. אבל עובדה היא שרבות מבעלות בריתה של ארצות־הברית אינן דמוקרטיות, ואף על פי כן שימשו לה נכסים חשובים. אפשר לטעון, למשל, שבית המלוכה הסעודי הוא נכס אסטרטגי לארצות־הברית, כיוון שהוא מבטיח זרימה של נפט במחירים סבירים – אינטרס אמריקני מובהק. לעומת זה, הרשות הפלסטינית ואיראן, שמשטריהן קרובים יותר לדמוקרטיה מן המונרכיה הסעודית, גורמות לארצות־הברית כאב ראש ניכר, כיוון שהבחירות שנערכו בהן העלו לשלטון ארגון כמו חמאס ומנהיג כמו אחמדינג'אד. צביונה הדמוקרטי של ישראל אינו משמש אפוא כנימוק מכריע למעמדה כנכס לארצות־הברית.

עם זאת, בעיני הרוב הגדול של האמריקנים השואה והגורם הדמוקרטי הם טעמים מספיקים בהחלט. די להם בבסיס המוסרי הזה כדי להתייצב ללא היסוס לימינה של ישראל. ופלח חשוב בדעת הקהל האמריקנית – הנוצרים האוונגליסטים – אף אינו נזקק לנימוקים האלה. קיומה של ישראל בעיניהם הוא חלק מן התכנית האלוהית, ותמיכתם בה היא עניין של אמונה.

בקרב השכבה הדקה של האליטה המערבית, לעומת זאת, הדעת אינה נוחה מן הרציונלים האלה. עם הקבוצה הזאת נמנים קובעי מדיניות ופרשנים, עיתונאים ואנשי אקדמיה. אלה, אם מתוך הרגל ואם בשל העדפה אישית, נוטים לפקפק בכל קונצנזוס. לדעתם, הציבור האמריקני בשום אופן אינו יכול להיות נבון מהם – די לראות במי הוא בוחר! – ולפיכך הם מקפידים לנקוט דעה מנוגדת בכל נושא שיש סביבו הסכמה רחבה. ברוח זו, רבים מהם רואים בתמיכתה של ארצות־הברית בישראל עניין שיש להציב מעליו סימן שאלה.

בחודש מרס השנה החליטו שני פרופסורים אמריקנים להעמיד את יחסי ארצות־הברית – ישראל לבחינה ספקנית כזאת. ג'ון מירשהיימר מאוניברסיטת שיקגו וסטיבן וולט מהרווארד פרסמו מאמר שכותרתו "הלובי הישראלי ומדיניות חוץ אמריקנית". גרסה אחת של המאמר הופיעה בלונדון רוויו אוף בוקס ואחרת, ארוכה יותר, פורסמה באתר האינטרנט של בית הספר לממשל ע"ש קנדי באוניברסיטת הרווארד. מייד עם פרסומו, חולל המאמר סערה עצומה וזכה לתהודה רבה באמריקה ומחוצה לה.

וולט ומירשהיימר נחשבים באקדמיה לאורים ותומים של האסכולה ה"ריאליסטית" בשדה היחסים הבינלאומיים. בתחום הפוליטי, הגישה

הריאליסטית חותרת לנתק את מדיניות החוץ משיקולים מוסריים רגשניים ומן האינטרסים המיוחדים שמקדמות שדולות אתניות ומסחריות, ולבסס אותה על תפיסה טהורה של האינטרס הלאומי. הריאליסטים אינם מתעניינים במחויבויות היסטוריות או בשאלה אם בעל ברית פוטנציאלי כזה או אחר מכבד זכויות אדם; הם מתיימרים לבחון את האינטרס האמריקני באופן קר ומחושב, לנפות שיקולים זרים, ובסופו של דבר לגבש מדיניות שתתחשב אך ורק בצרכיה של ארצות־הברית עצמה.

ההוגים הריאליסטיים אינם בדלנים, אבל הם מסתייגים מהשחתת כוחה של ארצות־הברית על פרויקטים ובעלי ברית שאינם משרתים ישירות את האינטרסים האמריקניים כפי שהם מגדירים אותם – וזוהי הגדרה צרה למדיי. ככלל, הם מתנגדים לחזונות רחבי היקף של שינוי גלובלי, הנראים להם כמסווה לשאיפות אימפריאליסטיות. ואימפריאליזם, כך הם מאמינים, הוא נטל על משאביה של אמריקה. בייחוד הם נרתעים מהפעלת כוח צבאי, ומעדיפים שארצות־הברית תנקוט במידת האפשר מדיניות של "איזון מרחוק" – קרי שתשסה יריבים זה בזה.

אלה העקרונות שעמדו לנגד עיניהם של וולט ומירשהיימר כשניתחו את יחסי ארצות־הברית וישראל, ואלה המסקנות שאליהן הגיעו: על פי כל מדד "אובייקטיבי", התמיכה האמריקנית בישראל היא בבחינת נטל על כתפיה של ארצות־הברית. היא מעוררת תסיסה בקרב הערבים והמוסלמים וגורמת להם לשנוא את אמריקה, שנאה המולידה טרור. האינטרס העיקרי של ארצות־הברית במזרח התיכון הוא לטפח את שיתוף הפעולה עם הערבים והמוסלמים, אשר רבים מהם מתעבים את ישראל ואת מדיניותה. ככל שארצות־הברית תזוהה פחות כידידתם של חמשת מיליוני היהודים החיים בישראל, כן ייקל עליה למצוא בעלי ברית מקומיים שישמרו על הסדר בקרב מיליארד מוסלמים ויותר. והדבר היחיד שמנע מארצות־הברית לראות זאת בבירור עד עכשיו הוא השדולה הפרו־ישראלית, הפועלת תחת שמות מגוונים כמו איפא"ק, מכון וושינגטון למדיניות המזרח הקרוב וכדומה.

השדולה הזאת, לדברי וולט ומירשהיימר, השתלטה למעשה על מדיניות ארצות־הברית במזרח התיכון, ורתמה אותה לשירות האינטרס הישראלי במקום זה האמריקני. אחת הטענות הפרובוקטיביות ביותר של שני המלומדים גורסת שישראל דרבנה את ידידיה הניאו־שמרנים בוושינגטון להפעיל לחץ למען הפלישה לעיראק – מלחמה שלא שירתה שום אינטרס אמריקני ברור, אך הועילה לכאורה לביטחונה של ישראל. וולט ומירשהיימר מוסיפים שהקריאות

הגוברות למתקפה על איראן נובעות אף הן מפעילותה של השדולה הזאת. לטענתם, הפיכתה של איראן למעצמה גרעינית אינה מסכנת את ארצות־הברית, וכל פעולה צבאית נגדה תפגע בעצם באינטרס האמריקני, כיוון שתגרום להתלקחות נוספת בעולם הערבי והמוסלמי, ותוליד עוד גל של טרור שיפגע בכלכלה.

התזה של וולט ומירשהיימר אינה חדשה. החידוש היחיד הוא היוקרה שהקנה שמם לרעיונות האלה. מאמרם הופיע, כאמור, באתר האינטרנט של בית הספר ע"ש קנדי, ועד מהרה נודע בתור "המחקר של הרוורד" על השדולה הישראלית. היות שהרווארד הוא אחד המוסדות הידועים ביותר בעולם ושמו מוכר לכל אמריקני בגיל תיכון ומעלה, אי־אפשר היה להתעלם מן המחקר, והתגובות הנזעמות לא איחרו לבוא.

רבות מן התגובות שבו והדגישו את שני הטיעונים שהזכרתי לעיל: מחויבותו המוסרית של המערב לישראל ואופייה הדמוקרטי של המדינה היהודית. אלה טיעונים משכנעים – לפחות כשמציגים אותם כראוי. אבל הבה נניח לרגע לטענה שישראל וארצות־הברית חולקות ביניהן ערכים דמוקרטיים, המושרשים במסורת יהודית־נוצרית משותפת. נניח לרגע גם לעובדה שהציבור האמריקני רוחש הערכה עמוקה לישראל, המתגלה בסקר אחר סקר. הבה נשאל שאלה פשוטה אחת: האם במונחים ריאליסטיים ישראל היא נכס אסטרטגי או נטל אסטרטגי לארצות־הברית?

תשובתי לשאלה, אם להקדים את המאוחר, היא זו: תמיכתה של ארצות־הברית בישראל, ביסודה, אינה נובעת מרגשות אשם בגין השואה או מערכים דמוקרטיים משותפים; היא גם אינה פרי מזימה שנרקמה ב"שדולה היהודית". תמיכתה של ארצות־הברית בישראל – ובצדה האשליה שהיא ניתנת בלא סייג – עומדת ביסוד הפַּקס־אמריקנה, "השלום האמריקני", במזרחו של הים התיכון. תמיכה זו היא שאילצה את שכנותיה של ישראל מדרום וממזרח להגיע עמה להסכם שלום ולהיכנס אל תחום ההשפעה האמריקני. העובדה שלא פרצה מלחמה כוללת בין צבאות ערב לישראל מאז 1973 היא ההוכחה לכך שהפקס־אמריקנה הזה, המושתת על ברית אמריקנית־ישראלית, נחל הצלחה. מנקודת מבט ריאליסטית, התמיכה בישראל היא דרך זולה יחסית לשמור מרחוק על הסדר בחלק מן המזרח התיכון, בלי להידרש לשגר לאזור כוחות צבא. מדובר, בפשטות, בברית הריאליסטית האידיאלית.

במפרץ הפרסי, לעומת זאת, אין לארצות־הברית בעלת ברית חזקה כמו ישראל, ולכן היא נאלצת לפרוס שם כוחות גדולים משל עצמה בעלות גבוהה מאוד. כיוון שבמפרץ איש אינו בטוח שארצות־הברית ניחנה בכושר העמידה הדרוש לקיים את נוכחותה שם לאורך זמן, האזור ממשיך לייצר גורמים הקוראים תיגר על אמריקה – החל בחומייני, המשך בסדאם ובן־לאדן וכלה באחמדינג׳אד. ארצות־הברית נאלצת להתמודד עמם לא למען האינטרס הישראלי, אלא כדי לשמור על עתודות הנפט הגדולות של העולם הרחק מציפורני אויביו המושבעים של המערב.

סקירה חטופה של תולדות יחסי ישראל וארצות־הברית תאשש את המסקנה הזאת. בין השנים 1948 ל־1967 התבססה מעורבותה של ארצות־הברית בפוליטיקה המזרח־תיכונית על תפיסה עקרונית של משחק סכום אפס. ארצות־הברית הכירה בישראל ב־1948, אבל לא עשתה רבות כדי לסייע לה להגן על עצמה, מחשש שמא בכך תרחיק מעליה את שליטי ערב, את אילי הנפט ואת ״הרחוב הערבי״. זו הייתה שעתם היפה של הערביסטים הסנטימנטליים במשרד החוץ האמריקני ושל חברות הנפט שהרווחים עמדו בראש מעייניהן. זיכרון השואה היה טרי אבל זה לא שינה דבר: ארצות־הברית הקפידה על זהירות וביקשה להיראות ״מאוזנת״, והתוצאה הייתה אמברגו אמריקני על מכירת נשק הן לישראל והן לערבים.

ישראל פנתה אפוא למקורות אחרים. היא רכשה רובים מן הגוש הסובייטי ומטוסי קרב וכור גרעיני מצרפת. היא אפילו עשתה יד אחת עם בריטניה, הזכורה לרע מימי המנדט, בהרפתקת סואץ ב־1956. ישראל לא הייתה נתונה להשפעתה של ארצות־הברית וגם לא זכתה לסיוע אמריקני משמעותי.

עם זאת, מדינות ערב הקיצוניות נטו להסתמך על ברית־המועצות לצורך התחמשותן ובניית כוחן הצבאי. ישראל חשה פגיעה, ומדינות ערב האמינו עדיין שיש ביכולתן לחסל את המדינה היהודית במלחמה. ואמנם, חולשה זו הביאה מדי עשור למלחמה חדשה: 1948, 1956, 1967 ו־1973. ארצות־הברית לא הייתה מעורבת די הצורך בנעשה באזור כדי למנוע את המלחמות הללו; הדיפלומטיה שלה נכנסה לפעולה כדי לעצור אותן רק אחרי שהמומנטום הראשוני שלהן כבר דעך.

רק ביוני 1967, בעקבות ניצחון הבזק של ישראל על שלוש משכנותיה, התחילה ארצות־הברית לבחון את ישראל בעיניים אחרות ולראות בה מעצמה צבאית בזכות עצמה. מלחמת יום הכיפורים חיזקה עוד יותר את הכרתה של ארצות־הברית בכוחה של ישראל. אף שהופתעה בידי צבאות מצרים וסוריה,

התאוששה ישראל במהירות והשיגה את מה שנראה לפרשנים צבאיים כניצחונה הגדול ביותר – הדיפת אויב שעשוי היה להכריעה לו היה העם היושב בקרבה נחוש פחות.

אירועים אלו הניעו את ארצות־הברית להביא בחשבון את ישראל כבעלת ברית אסטרטגית. בעיניים אמריקניות הצטיירה ישראל כמְשלט החזק, האמין והיעיל ביותר כנגד החדירה הסובייטית למזרח התיכון. היא יכלה להביס בכוחות עצמה כל שילוב של גרורות סובייטיות, ובתוך כך השפילה את ברית־המועצות והרחיקה מנהיגים ערבים נבונים מן הגוש המזרחי.

מלחמת יום הכיפורים השפיעה על החשיבה האמריקנית בצורה נוספת. עד אז לא פגעו מלחמות ישראל–ערב באספקת הנפט הסדירה למערב. ברם, עימות זה הוליד את חרם הנפט הערבי. מלחמה נוספת בין מדינות ערב לישראל עלולה הייתה להביא לתוצאה דומה או גרועה ממנה, ולכן החליטה ארצות־הברית למנוע את הישנותן של התנגשויות מזוינות כאלה באמצעות יצירתו של הסדר הביטחון "פקס־אמריקנה".

אפשרות אחת לבנייתו של הסדר כזה הייתה באמצעות הפעלת לחץ בלתי פוסק על המדינה היהודית. אבל ארצות־הברית הבינה שלחץ כזה רק יחליש את ישראל ויעודד את מדינות ערב ליזום סיבוב נוסף של מלחמה. ארצות־הברית בחרה אפוא לגַבות את ישראל בעוצמה כזאת שתגרום לערבים להתייאש מן הסיכוי להביסה ולחשוש ממחיר הניסיון. לשם כך פרשה אמריקה את כנפיה על ישראל והפכה אותה לבעלת ברית התלויה בה לאספקת נשק וסיוע.

התכנית פעלה. התמיכה הגוברת של ארצות־הברית בישראל שכנעה את מצרים להחליף מחנות ולנטוש את בריתה עם הגוש הסובייטי, מהלך שחתם את הניצחון האמריקני במלחמה הקרה במזרח התיכון. מצרים הפכה למעשה לבעלת ברית של אמריקה לצד ישראל, ולא במקומה. התיאוריה הערביסטית בדבר משחק סכום אפס – שגרסה כי ארצות־הברית יכולה לגייס לצדה את ישראל או את הערבים, אך לא את שניהם – קרסה. מדיניותה של ארצות־הברית במזרח התיכון עברה טלטלה בסדר גודל של מהפכה קופרניקאית.

עד מלחמת יום הכיפורים האמינו מדינות ערב שהן אמנם מסוגלות, בנסיבות המתאימות, להביס או להשמיד את ישראל, ועל כן ניסו זאת שוב ושוב. ואולם בעקבות המלחמה ההיא החלה לחלחל לתודעתן ההכרה שלא זו בלבד שישראל חזקה, היא גם נהנית מגיבוי מלא של ארצות־הברית. מאז לא פרצה עוד מלחמה כוללת בפינה זו של המזרח התיכון. שכנותיה הערביות של המדינה היהודית חתמו עמה על הסכמי שלום (מצרים וירדן), או שמרו על

השקט בגבולה (סוריה), ושוב לא התלקחו משברים שדרשו התערבות צבאית אמריקנית.

תמיכתה של ארצות־הברית בישראל חיזקה את מעמדה בדרך נוספת: היא החלה להיתפס בעיני הערבים כגורם היחידי המסוגל לשכנע את הישראלים לסגת מן השטחים שבהם החזיקו מאז 1967. למרבה הפרדוקס, דווקא ארצות־הברית הפיקה את מרב התועלת מן הכיבוש הישראלי: מנהיגים ערבים שביקשו להשיב לידיהם שטחים שאיבדו נדרשו לעמוד למבחנה של וושינגטון. מי שעבר את המבחן תוגמל בידי ארצות־הברית, והתוצאה הייתה רשת של הסכמים בחסות אמריקנית שהתבססה על ויתורים ישראליים בתיווכה של וושינגטון.

"תהליך השלום" הזה הניע אפילו מנהיגים ערבים מהפכנים לחזר על פתחו של הבית הלבן. הם לעולם לא היו מגיעים לשם אלמלא החזיקה ישראל בידה דבר מה שרצו בו בכל מאודם, ואלמלא נמצאה ארצות־הברית בעמדה המאפשרת לה לספקו להם.

במפרץ הפרסי, לעומת זה, סובלות בעלות בריתה של ארצות־הברית מחולשה ניכרת. העדרה של בעלת ברית חזקה במפרץ הִקשה מאוד על המדיניות האמריקנית ואילץ את ארצות־הברית להתערב באזור שוב ושוב. שלטונו של השאה האיראני ההפכפך, שהיה בעבר "עמוד תווך" אמריקני, קרס מול התקוממות איסלאמית עממית שהביאה להשתלטות משפילה על שגרירות ארצות־הברית בטהרן ולכינונו של משטר עוין, קשה עורף ותומך בטרור, העומד עדיין על סילוק הנוכחות האמריקנית מן המפרץ. סדאם חוסיין, שבמשך שנים אחדות היה בעל ברית של ארצות־הברית, ניהל נגד איראן מערכה עקובה מדם שנמשכה שמונה שנים והולידה גלים של טרור אנטי־אמריקני (דוגמת הפיגוע נגד השגרירות ומפקדת הנחתים בלבנון), ואז קם בעצמו על פטרוניו לשעבר, כבש את כוויית ואיים על סעודיה חסרת המגן. האמריקנים שילמו מחיר יקר על חולשת בעלי בריתם באזור: במלחמות בכוויית ובעיראק הפעילה ארצות־הברית קרוב למיליון חיילים, בעלות שהאמירה בוודאי מעבר לטריליון דולר.

דווקא משום שבמפרץ האמריקנים אינם יכולים למצוא מקבילה לישראל, דהיינו ישות מקומית חזקה ובעלת יכולת, הנכונה לקשור עמם יחסים הדוקים, נמנעת מהם האפשרות לבצע איזון מרחוק. אם המקומיים יפקפקו בנכונותה של ארצות־הברית לשלוח כוחות לאזור – והיא לא תוכל להפיג את הספקות הללו אלא אם תשלח אותם בפועל מפעם לפעם – כי אז מדינות גדולות ולאומניות (פעם עיראק וכיום איראן) לא תהססנה לנקוט בריונות נגד סעודיה ומדינות

המפרץ הקטנות יותר, המחזיקות בעתודות הנפט הגדולות. ומכיוון שבמפרץ אין לארצות־הברית בעלת ברית אמיתית אלא רק מדינות חסות, ההגנה עליהן תמשיך לגזול ממשאביה – עד ליום שבו יחליטו האמריקנים לוותר על רכבי הכביש־שטח שלהם.

במקרה של ישראל, לעומת זאת, יכולה ארצות־הברית להסתמך על מדינה בעלת יכולת צבאית וחיוניות כלכלית, השומרת על שיווי המשקל בפינה שלה של המזרח התיכון. ארצות־הברית צריכה לעזור לה לשמר את שיווי המשקל הזה באמצעות סיוע צבאי, תכניות שלום ויזמות דיפלומטיות. אבל זהו מחיר נמוך יחסית, וחלק גדול ממנו אף זורם חזרה לארצות־הברית בדמות מכירות של כלי נשק וחידושים טכנולוגיים ישראליים מועילים.

בחשבון הכללי, ניתן לקבוע אפוא שמדיניותה של ארצות־הברית כלפי ישראל ושכנותיה בשלושים השנים האחרונות נשאה פרי: הפקס־אמריקנה הוא סיפור הצלחה. האם הביאה ארצות־הברית לכינונו של שלום סופי ומוחלט מסוג ״וגר זאב עם כבש״? לא; הבעיות העומדות על הפרק סבוכות מדיי. האם השלימו הערבים עם תמיכתה של ארצות־הברית בישראל? לא; הם מותחים עליה ביקורת חריפה. אבל על פי המודל הריאליסטי, מדיניות השומרת על האינטרס של ארצות־הברית באזור מסוים בלי לפרוס בו כוחות צבא תוגדר תמיד כהצלחה. וזה בדיוק מה שהשיגה התמיכה האמריקנית המתמשכת בישראל.

ומה באשר לטיעון שלפיו תמיכתה של ארצות־הברית בישראל היא שמולידה את התסיסה ההמונית המסייעת לאל־קאעידה לגייס פעילים? ובכן, איני מכיר אף מומחה בלתי משוחד לטרור שיסכים עם הטענה הזאת. מדינת ישראל קיימת כבר כמעט שישים שנה, ומאז ומעולם נאלצה להתמודד עם טרור. אינספור ארגונים מקדישים את עצמם למאבק בה. אבל מעולם לא קם גוף טרוריסטי שהתמסר באופן בלעדי או אפילו במיוחד לתקיפת ארצות־הברית בגין תמיכתה בישראל. טרוריסטים ששמו להם למטרה להרוג אמריקנים הופיעו רק לאחר שארצות־הברית הגבירה את נוכחותה הצבאית במפרץ. ארגון אל־קאעידה נולד כתוצאה מן הפריסה האמריקנית בסעודיה. ואפילו כשהארגון ושלוחותיו מזכירים את הפגיעה הישראלית בפלסטינים, מדובר בעוולה אחת מני רבות, שביניהן גם תמיכתה של ארצות־הברית בעריצים הערבים, וכעת גם נוכחות כוחותיה בעיראק.

בהקשר העיראקי אנו נתקלים חדשות לבקרים בטיעון שלפיו ארצות־הברית יצאה למלחמה שם בעידודן של ישראל והשדולה רבת־העוצמה הפועלת מטעמה בוושינגטון. אין זה אלא שקר גס, חף מכל בסיס עובדתי. לא קשה להראות שבשנה שקדמה למלחמה בעיראק ביטאה ישראל שוב ושוב את אי־הסכמתה עם ארצות־הברית, וטענה שהאיום הנשקף מכיוונה של איראן גדול יותר. ישראל לא הזילה דמעות על נפילתו של סדאם, ותמכה בארצות־הברית בלא סייג לאחר שממשל בוש בחר לפעול כפי שפעל. אבל הטענה שמלחמת עיראק פרצה למען ישראל היא בדיה גמורה.

אין ממש גם בטענה שישראל היא המדינה היחידה המאוימת על ידי היכולת הגרעינית של איראן. נכון שאיראן מאיימת על ישראל ושמדובר באיום שהמדינה היהודית אינה יכולה להרשות לעצמה להתעלם ממנו; אבל אין זה האיום הראשון מסוגו. באביב שקדם לפלישתו של סדאם חוסיין לכוויית הכריז הרודן מבגדאד ש"נכלה באש מחצית מישראל אם תנסה לעשות משהו נגד עיראק". האיום נועד לזַכּותו בתמיכה ערבית־מוסלמית, אבל מטרתו האמיתית הייתה להתייצב כנפיל בלב המפרץ עתיר הנפט. לכן, במקביל לאיומים שהשמיע כנגד ישראל החזקה, הוא פלש בפועל לכוויית החלשה.

אין ספק שמטרתה העיקרית של איראן היא להפקיע את המפרץ הפרסי משליטתה של ארצות־הברית. איראן מגורענת תוכל לחרחר מלחמה ולנהל משברים כרצונה כמעט. היא תוכל למלא את אוצרהּ עד גדותיו בלא שתצטרך לפלוש למדינות אחרות; די שתנופף בחרב הגרעין. יש לזכור שיותר משמונים אחוזים מהכנסותיה של איראן מקורם בייצוא נפט משטחה, ושעצם העיסוק המוגבר בשאלה הגרעינית כבר ניפח את רווחיה במידה ניכרת. השנה יכניס ייצוא הנפט לקופתה של איראן 55 מיליארד דולר – כמעט פי שניים מהכנסותיה מענף זה ב־2004. כל עלייה של דולר במחירה של חבית נפט פירושה גידול של מיליארד דולר בהכנסותיה של איראן. אם תתחמש מדינה זו בנשק גרעיני, יהיו איומיה על שכנותיה משכנעים יותר, והיא תוכל להעלות את מחיר הנפט עד למאה דולר לחבית.

לאיראן יש אפוא אינטרס מובנה בערעור יציבותו של המפרץ הפרסי; לשאר העולם המפותח והמתפתח, התלוי בנפט, יש אינטרס הפוך. העולם רוצה בהמשך יציבותו של הפקס־אמריקנה, לא בערעורו. ומשום כך עובדים האירופים בשיתוף פעולה הדוק כל כך עם ארצות־הברית בנושא איראן – לא למען ישראל אלא למען עצמם.

התחמשות איראנית בנשק גרעיני תהיה סיוט גם מנקודת מבט ריאליסטית, מפני שהיא עלולה לדחוף את הסעודים ומדינות ערביות אחרות באותו כיוון. לישראל יש יכולת הרתעה גרעינית, אך לא לסעודיה. כדי למנוע ממנה לפעול להשגתה של אופציה זו, תצטרך ארצות־הברית להכניס את סעודיה תחת מטריה גרעינית אמריקנית. מדינות ערביות אחרות עלולות לתבוע אותו יחס. וכך יכולה ארצות־הברית למצוא את עצמה כבולה במעין ברית נאט"ו עם מדינות חסות ערביות, ברית שתאלץ אותה לצאת למלחמה להגנתן. אם לא תעשה כן, גִרעון מלא של המפרץ יהיה רק עניין של זמן.

בסיכומו של דבר, תמיכתה של ארצות־הברית בישראל – ושוב, האשליה שאין סייג לתמיכה הזאת – חייבה את שכנותיה הערביות של ישראל להצטרף לפקס־אמריקנה או לפחות להשלים עמו. דווקא מן הריאליסטים הייתי מצפה שיעריכו את הצלחת המדיניות הזאת. שהרי ארצות־הברית מנהלת את הפקס־אמריקנה במזרח הים התיכון מרחוק, מחוץ לטווח ראייתה. האם אין זה בדיוק המקום שבו סבורים הריאליסטים כי ארצות־הברית צריכה לעמוד? ריאליסט אמיתי בוודאי היה נרתע משינוי מדיניות שיסכן את המבנה הזה או יערער אותו. מכל הנקודות הבעייתיות במאמרם של וולט ומירשהיימר, בוודאי אין מטרידה מזו. שהרי אילו אימצה ארצות־הברית את מה שהם מכנים מדיניות "מאוזנת" יותר, פגיעותה של ישראל הייתה גוברת והשאיפות הערביות היו זוכות לרוח גבית. ואילו הופר בטעות האיזון הזה לטובת הערבים, היה גובר הסיכוי למלחמה ערבית–ישראלית שתסכן את גישת המערב לנפט. מדוע שירצה מישהו להתגרות בגורל – ולסכן אינטרס אמריקני חיוני ביותר – באמצעות קידום מדיניות כזאת?

תפיסתם של וולט ומירשהיימר פשוט אינה עולה בקנה אחד עם הריאליזם הנוקשה שהם מתיימרים לייצג. לאמיתו של דבר היא כה מתמיהה עד שמתעוררת השאלה אם הם ריאליסטים בכלל. וולט ומירשהיימר קוראים "להשתמש בכוח האמריקני להשגת שלום צודק בין ישראל לפלסטינים". האם זוהי גישה ריאליסטית או גישה רומנטית? שהרי "שלום צודק" הוא עניין סובייקטיבי בתכלית והגדרתו שנויה במחלוקת הן בין הפלסטינים לישראלים והן בקרב כל אחד מן הצדדים. רדיפה עיוורת אחריו עלולה לערער את היציבות האזורית ולפגוע באינטרסים אמריקניים. אפיק פעולה זה בהחלט אינו נראה כשימוש זהיר ושקול בכוח האמריקני. מדיניותה של ארצות־הברית צריכה

להיות מכוונת לבניית הסדר שישרת את האינטרס האמריקני ולא את הדרישה ההפכפכה ל"צדק".

לתמיכה בישראל ישנם נימוקים רבים ומגוונים, אך אף אחד מהם אינו שיקול מכריע. מובן שאין להקל ראש בחשיבותם של נימוקים המבוססים על מוסריות וערכים, אבל אפשר גם לבנות טיעון ריאליסטי משכנע לתפיסת ישראל כנכס מבחינת המערב. אין צורך ב"שדולה" שתסביר זאת לאסטרטגים הנוקשים היושבים בבית הלבן ובפנטגון. ישראל תמיד מקדמת בברכה עזרה מידידים, אבל אין היא זקוקה לכל קשת הארגונים המתיימרים לפעול בשמה בארצות־הברית. הטעמים לשמירה על עוצמתה של ישראל מובְנים אל תוך המציאות של המזרח התיכון. לארצות־הברית אין עוד בעלת ברית חזקה כל כך. וגם אם מוסדות השדולה ייעלמו מחר, סביר בהחלט להניח שהתמיכה האמריקנית במדינה היהודית תימשך בלא הפרעה.

העובדה שישראל מתבלטת כל כך כבעלת ברית חשובה וכנכס אסטרטגי באזור המורכב כולו ממדינות כושלות ונחשלות, היא הישג שעליה להתגאות בו בצדק. ועם זאת, אסור לקבל אותו כמובן מאליו. בשנים האחרונות שיחקה ישראל משחק מסוכן כשפינתה באופן חד־צדדי שטחים שכבשה – תחילה בלבנון, וחשוב יותר, בעזה. יהיו אשר יהיו יתרונות ה"התנתקות" על צורותיה השונות, פירושה המעשי הוא סילוקה של ארצות־הברית מתפקידה כמתווכת, ויצירת הרושם שהערבים יכולים להשיב לידיהם שטחים בכוח – מחוץ למסגרת הפקס־אמריקנה. הנהנים העיקריים מן האסטרטגיה הישראלית הזאת היו החיזבאללה והחמאס, חוד החנית של האנטי־אמריקניזם באזור. נכון שפעילותה של ארצות־הברית למען קידום הדמוקרטיה במזרח התיכון נושאת אף היא באחריות להתחזקותן הגוברת של קבוצות כאלה, אבל הוויתור החד־צדדי של ישראל על שטחים דחק את הדיפלומטיה האמריקנית לשוליים. ישראל גרמה לחמאס ולחיזבאללה, הטוענים כי תפסו שטחים באמצעות "התנגדות", להיראות חזקים יותר מבעלות בריתה הערביות של ארצות־הברית, שנאלצו לחתום על הסכמי שלום בתיווך אמריקני על מנת לקבל חזרה את אדמותיהן.

כדי שישראל תהיה מסוגלת לשמור על מעמדה כנכס אסטרטגי, עליה לנצח גם בשדה הקרב. אם כוחה ומיומנותה יוטלו אי פעם בספק, הדבר לא יפגע רק בכושר ההרתעה שלה מול שכנותיה העוינות; הוא גם יפחית מערכה של ישראל בעיני ארצות־הברית, בתור הגורם המייצב והאמין במזרח התיכון. ביצועיה הדלים של ישראל במערכה נגד החיזבאללה בקיץ 2006 גרמו למעריציה בוושינגטון להניד את ראשם באכזבה. ארצות־הברית, שכבר ראתה

מורדים אלמונים מחבלים בתכניותיה בעיראק, יודעת את טעמה של הפתעה בידי כוחות "התנגדות". אבל וושינגטון ציפתה מישראל ליותר, כמי שנלחמה ביריב מוכּר בחצר האחורית שלה־עצמה.

אילו צדקו וולט ומירשהיימר, אכזבתה של ארצות־הברית לא הייתה משנה הרבה את התמונה: השדולה המיתולוגית כבר הייתה דואגת לגשר על הפער בין הציפיות האמריקניות ובין הביצועים הישראליים. אבל כיוון שהמלומדים הנכבדים טועים בהערכת המצב, ישראל צריכה לפתוח במלאכת התיקון. שימור התמיכה האמריקנית נושא עמו מחיר: רמה מֵרבית של מוכנות צבאית ונחישות פוליטית, שלא תותיר כל ספק בוושינגטון שישראל מסוגלת לשמור על הסֵדר בשכונה. יחסיה של ישראל עם ארצות־הברית נשענים על נכונותה לשלם את המחיר הזה. אף שדולה, יעילה ככל שתהיה, לא תצליח לתקן את הנזק שייגרם אם ארצות־הברית תגיע אי פעם למסקנה שישראל סובלת מחולשה מערכתית קבועה.

ערבים רבים נחפזו להגיע למסקנה הזאת מאז המלחמה בקיץ, אך לא כן האמריקנים. עם זאת, במוקדם או במאוחר תצטרך ישראל להתמודד עם סימן השאלה המרחף מעל למעמדה בעיני קובעי המדיניות בוושינגטון; וכשיגיעו העניינים לידי כך, יהיה עליה להחליף את סימן השאלה הזה בסימן קריאה.

מרטין קרמר הוא עמית בכיר במרכז שלם ועמית וקסלר־פרומר במכון וושינגטון למדיניות המזרח הקרוב.